

Onderstaand is een reactie op de stukken die voorliggen en noemt een aantal ontwikkelingen die kunnen leiden tot kansen of juist stagnatie in onze betrekkingen met India.

1. Economie. Voor India is Nederland de afgelopen jaren een hub geworden naar de EU. Ten eerste een hub voor India's exporten naar de EU (20% ofwel USD 10 mld. per jaar via Rotterdam en Schiphol). En na Brexit begonnen Indiase bedrijven Nederland ook te zien als de nieuwe default bestemming voor hun investeringen in Europa (India vijfde bron FDI voor NL). Tenslotte was tegen 2020 Schiphol een hub geworden voor Indiase reizigers, zakenlieden, studenten en toeristen. Maar dat alles is aan het veranderen. In India scoort Port of Antwerp beter dan Rotterdam. Schiphol zit klem. De arbeidsmarkt in Nederland zit klem. En zelfs al komen arbeidsmigranten, is er een woningtekort. Ook m.b.t. de arbeidsproductiviteit verliest Nederland terrein. Bovenop dat alles komt de openlijk vijandige houding van de Nederlandse publieke opinie en politiek t.o.v. het bedrijfsleven. Dat veranderde klimaat in Nederland is niet onopgemerkt gebleven. En dat zal de komende jaren ook gevolgen gaan hebben voor het onderwerp dat we vandaag bespreken.

2) De arbeidsmarkt: India heeft het tegenovergestelde probleem van Nederland: zij hebben miljoenen meer mensen dan banen. Vaak goed opgeleide mensen. Er komen elk jaar 14 miljoen Indiërs bij op hun arbeidsmarkt. Indiërs hebben de bèta-factor en ondernemerschap-factor in hun DNA. Er studeren in India per jaar een half miljoen ingenieurs af. En Indiërs laten zich soepel opnemen in de samenleving van andere landen: kijk naar meer dan 25000 Indiase IT-ingenieurs in Nederland en niet te vergeten onze eigen Hindoestanen. In de VS zijn de eigenaren van Siliconvalley-bedrijven Amerikanen, maar de CEO's en IT-ingenieurs zijn Indiërs. India kan ook voor ons een talent pool zijn. De Indiase regering had zelfs een programma waarin Indiërs (van ingenieurs tot verpleegsters) werden getraind en voorbereid op vertrek naar een baan in het buitenland. De EU zou met een plan voor arbeidsmigranten uit India moeten komen.

3) Mensenrechten en democratie. Wij kunnen de reactie van andere landen beter voorspellen als we begrijpen dat onze perceptie van de wereld gebaseerd is op aannames die voor andere landen absoluut **niet meer universeel** zijn, maar een onderdeel van onze beschaving. Daartegenover zetten zij nu hún beschaving. Het Westen heeft decennialang andere landen m.b.t. democratie en MR de maat kunnen nemen vanwege ons economische overwicht en omdat we beweerden dat succesvolle economieën alleen in een democratie kunnen gedijen. Aan onze ontwikkelingshulp waren voorwaarden m.b.t. mensenrechten verbonden. Maar tegen het einde van de vorige eeuw waren de meeste 'ontwikkelingslanden' zo geëmancipeerd, dat ze financiële steun weigerden als daar voorwaarden aan waren verbonden. Inmiddels was gebleken dat ook niet-democratische landen kunnen uitgroeien tot een economische super power. Toch bleef het Westen proberen democratische hervormingen in die landen te bevorderen: via onze "advocacy-ngo's", in Nederland gefinancierd uit de begroting van Ontwikkelingssamenwerking. In de VS en het VK uit meer 'politieke' begrotingen. Ook die tijd is nu voorbij. Landen als India zeggen: wat zouden jullie ervan vinden wanneer een Indiase advocacy-NGO in Nederland de strijd tegen euthanasie en abortus gaat financieren? Bovendien moet het Westen -vooral in Azië- nu concurreren met een tweede grootmacht die agressief zijn eigen model verkoopt: China. Wat wij tot nu als de mondiale publieke opinie (of "internationale gemeenschap") zagen, is in feite de publieke opinie van het Westen: 15% van de wereld. We moeten er dus niet te veel meer op rekenen de samenlevingen in andere landen te kunnen bijsturen, zoals in de brief v.d. minister wordt gesuggereerd.

4) Voor de economische relatie met India is voor Nederland landbouw de belangrijkste sector. Ook de situatie in de landbouwsector in Nederland is diametraal tegenovergesteld aan die van India. Wij hebben intensieve landbouw op een klein stukje land en moeten nu afschalen omdat we tegen de grenzen v.d. natuur aanlopen. In India zijn er honderden miljoenen kleine boeren, die op hun kleine stukjes land steeds moeilijker in hun levensonderhoud kunnen voorzien. India moet dus juist opschalen. India kan al de ervaring en kennis van onze boeren (die er hier mee moeten stoppen) goed gebruiken. Maar ik heb er tijdens mijn werk 6 jaar in India geen goed model voor gevonden. De NL Centers of Agro-Excellence (zie brief Minister-BZ) komen niet van de grond. We moeten met India eens echt out of the box gaan denken.